

Chudoba a bohatstvo vo svete – pretrvávajúci globálny problém súčasnosti

Jaroslav Korečko*

Prešovská univerzita v Prešove

Katedra účtovníctva a controllingu

Konštantinova ul. 16, 080 01 Prešov, Slovensko

j.korecko@gmail.com

* corresponding author

Abstrakt: Viac ako 80 percent celkovej svetovej populácie žije v krajinách, kde existujú značné rozdiely v príjmoch obyvateľov. Najchudobnejších 40 percent obyvateľov sveta disponuje iba 5 percentami celosvetových príjmov, na druhej strane najbohatších 20 percent vlastní tri štvrtiny celkových svetových príjmov. Chudoba už nie je len problémom vidieckych oblastí, čoraz viac chudobných ľudí žije na okrajoch miest, kde odchádzajú s nádejou na lepší život. Títo ľudia žijú v neštandardných podmienkach v chudobných štvrtiach (tzv. „slumoch“) na predmestiach veľkých miest, v chudobe a podvýžive. Prežívajú v podmienkach násilia bez primeranej lekárskej starostlivosti alebo sociálneho zabezpečenia. Ďalšou otázkou, ktorú skúma v článku, je vízia sveta z hľadiska bohatstva. To je reprezentované obrovským bohatstvom vybraných krajín, spoločnosti aj jednotlivcov a naďalej rastie, takže sa rozdiely medzi jednotlivými bohatými a chudobnými stále prehlbujú.

Kľúčové slová: chudoba, bohatstvo, podvýživa

JEL klasifikácia: I3

Informácia: Tento článok bol spracovaný vďaka podpore projektu VEGA 1/0887/17: "Zvyšovanie konkurencieschopnosti Slovenska v rámci EÚ zvyšovaním efektívnosti a výkonnosti produkčných systémov".

Úvod

Bohatstvo a chudoba sú pojmy, ktoré nie je možné jednoducho a celkom jednoznačne definovať. Dôvodom je veľké množstvo rovín, ktoré sa v týchto pojmoch odzrkadľuje. Ich prienik je pomerne komplikovaný a pri zahrnutí všetkých rovín do značnej miery neprehľadný, tým pádom ťažko merateľný. Merateľnosť je pritom dôležitou kategóriou, ktorá slúži pre potreby porovnávania. Stanovenie indikátorov je závislé od uhla či niekoľkých uhlov pohľadu, ktorých prienik je ešte zrozumiteľný.

1. Základné teoretické východiská

Najčastejšie sa v literatúre stretávame s vyjadrením bohatstva krajiny prostredníctvom ukazovateľa hrubý domáci, alebo národný produkt, prepočítaný na obyvateľa. Problém je v tom, že odzrkadľuje len ekonomickú a sociálnu rovinu veľmi všeobecne. Dá sa povedať, že vyjadruje aj istú mieru využitia existujúceho potenciálu krajín, nie však veľkosť a perspektívy rozvojového potenciálu krajín. (Pauhofová, 2007, s. 11)

Pri vymedzení chudoby v zásade možno rozlíšiť dva prístupy – objektívny a subjektívny. Objektívny prístup definuje chudobu prostredníctvom určitých kritérií, týkajúcich sa väčšinou príjmu alebo majetku človeka. Subjektívny prístup zisťuje, či sa človek sám cíti chudobný, pociťuje príznaky chudoby respektíve sám seba zaraďuje do kategórie chudobných.

Skutočná alebo absolútna chudoba je stav nedostatku zdrojov, ktorý ohrozuje základnú existenciu, prežitie človeka. Chudobný človek nemá príjmové alebo majetkové prostriedky na existenčné prežitie, nemá zdroje na zabezpečenie si jedla, ošatenia, primeraného bývania a základných hygienických podmienok. (Dostál, 2005)

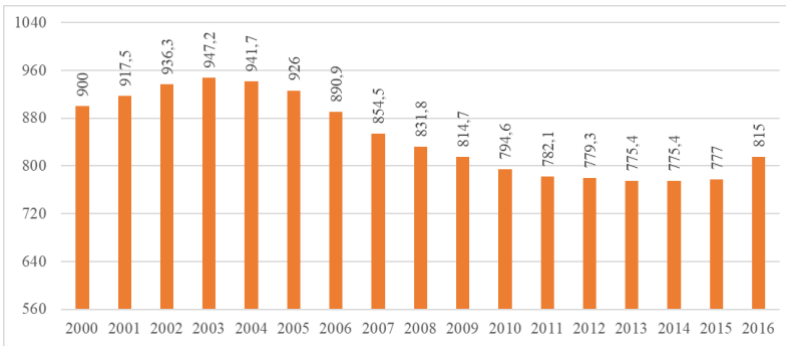
Medzivládna organizácia FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) sídliaca v Ríme, ktorá združuje 194 členských krajín a zamestnáva pracovníkov a odborníkov z rôznych kultúrnych prostredí a rôznych vedných odborov, realizuje svoju činnosť v niekoľkých oblastiach:

- Uverejňuje a poskytuje informácie využiteľné pri vytváraní a podpore prechodu na dlhodobé udržateľné poľnohospodárstvo.
- Posilňuje zdieľanie relevantných odborných znalostí a skúseností s vládami štátov.
- Usiluje sa o posilnenie spolupráce verejného a súkromného sektora s cieľom pomôcť zlepšiť situáciu drobných poľnohospodárov v rôznych častiach sveta.
- Prináša nové znalosti, overené skúsenosti v odbore, a tak podporuje chudobou trpiacich ľudí v spolupráci s rôznymi humanitárnymi organizáciami.
- Podporuje monitorovanie a zmierňovanie rizík súvisiacich s poľnohospodárstvom, potravou a výživou vo svete.

Údaje FAO, ktorá je financovaná zo stanovených príspevkov členských krajín (41%) a z dobrovoľných príspevkov (59%) členov a iných partnerov, boli základom pre analýzy v článku.

2. Analýza svetovej chudoby a svetového bohatstva v ostatných rokoch

FAO odhaduje že v roku 2016 takmer 815 miliónov ľudí z približne 7,4 miliardy ľudí na svete (približne jeden z deviatich) trpelo chronickým nedostatkom výživy. Chudoba a podvýživa pritom majú priamu väzbu, chudoba je hlavnou príčinou podvýživy. Okrem chudoby sú ďalšími príčinami podvýživy škodlivé ekonomické a politické systémy, vojny, konflikty a zmena klímy. Okrem príčin chudoby a podvýživy vo svete je dôležité sledovať a skúmať aj ich dopady. Hlad a podvýživa predstavujú reálne primárny faktor ohrozujúci zdravie v celosvetovom meradle, významnejší ako je AIDS, malária a tuberkulóza dohromady.

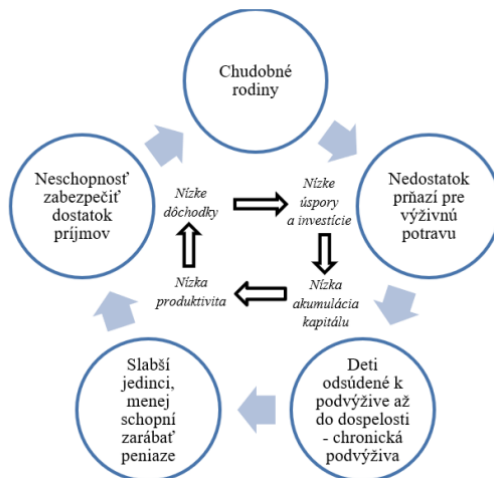
Obrázok 1 Počet ľudí trpiacich podvýživou vo svete (v miliónoch osôb)
Zdroj: spracované podľa FAO (2017)

Od roku 2003, kedy počet podvyživených v sledovanom období dosahoval maximum, tento ukazovateľ pomaly klesal. Obrázok 1 však naznačuje, že počet ľudí trpiacich podvýživou vo svete začína v súčasnosti opäť narastať. Príčinou sú predovšetkým pretrvávajúce vojnové konflikty, ktoré zasiahli v jednotlivých častiach sveta veľké množstvo obyvateľstva.

Hladomor v súčasnosti vládne predovšetkým v niektorých častiach Južného Sudánu. Krajiny v potravinovej neistote, ktorým hrozí riziko zmeny na hladomor, sú krajiny postihnuté konfliktmi, ako Nigéria, Somálsko, či Jemen.

Situácia v oblasti potravinovej bezpečnosti sa viditeľne zhoršila v častiach subsaharskej Afriky, ale aj juhovýchodnej a západnej Ázie. Okrem konfliktných situácií, sa na zhoršení potravinovej bezpečnosti podieľajú suchá alebo povodne, čiastočne súvisiace s javom El Niño a šokmi vyvolanými zmenou klímy.

V týchto krajinách stále pretrváva aj tzv. začarovaný kruh chudoby. Ľudia žijúci v chudobe si nemôžu dovoliť výživné jedlo pre seba a svoje rodiny. To z nich robí slabších jedincov menej schopných zarábať peniaze, ktoré im môžu pomôcť uniknúť chudobe a hladu. To však nie je iba problém dní, mesiacov alebo rokov, často pretrváva generácie, keď sú deti chronicky podvyživené môže to mať vplyv na ich budúce príjmy a odsúdiť ich k životu v chudobe a hladu.

Obrázok 2 Začarovaný kruh chudoby v rozvojových krajinách
Zdroj: vlastné spracovanie

Napriek tomu, že najväčší podiel chudobných predstavujú chudobní obyvatelia vidieckych oblastí, zdá sa, že ani urbanizácia nie je synonymom ľudského pokroku. Odhaduje sa, že mestská chudoba (Urban Poverty) zasahuje približne jednu tretinu všetkých obyvateľov miest alebo jednu štvrtinu z celkového počtu chudobných v rozvojovom svete. Podiel chudobných na všetkých obyvateľoch miest je najvyšší opäť v subsaharskej Afrike a južnej Ázii, 70 až 75 percent.

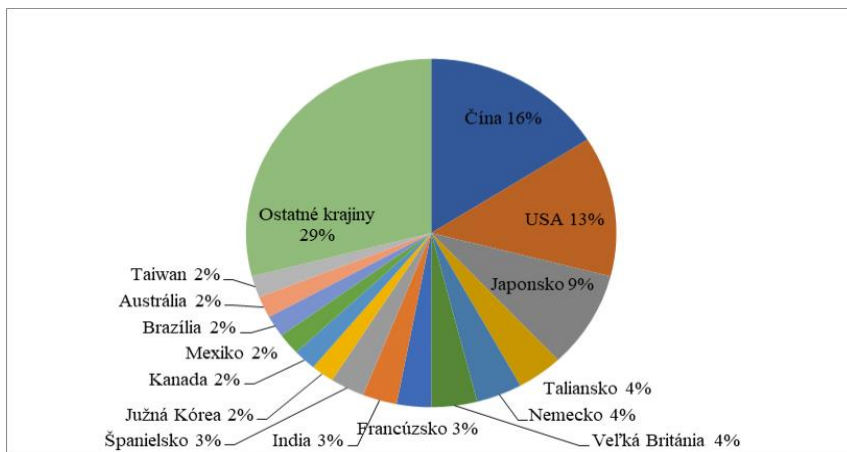
Rýchla urbanizácia, pokiaľ nie je dobre riadená, vedie k vzniku ešte väčšieho počtu neformálnych sídiel a chudobe. „Slummy“ možno všeobecne charakterizovať ako neformálne sídla so zlou kvalitou bývania, obmedzeným prístupom k službám, vysokou hustotou obyvateľov a neistým vlastníctvom pozemkov. Ľudia žijúci v slumoch každodenne stoja pred vážnymi výzvami ako:

- obmedzený prístup k pracovným príležitostiam a pravidelným príjmom,
- neadekvátne resp. neisté podmienky na bývanie a prislúchajúce služby,
- nezdravé a násilné prostredie,
- žiadne resp. len málo mechanizmov sociálnej ochrany,
- obmedzený prístup k adekvátnej zdravotnej starostlivosti a vzdelávaniu.

Rast miest a populácie v mestách je pripisovaný na jednej strane prirodzenému rastu populácie, na druhej strane migrácii z vidieckych oblastí do miest. Urbanizácia v podstate prispieva k stále udržateľnému ekonomickému rastu, ktorý je rozhodujúci pri znižovaní chudoby. Úspory z rozsahu a aglomerácie, teda husté osídlenie obyvateľstva v mestách láka investorov a podnikateľov, ktorí podporujú hospodársky rast. Podnikatelia vytvárajú pracovné miesta v mestách a v mestách majú dostatok pracovnej sily v požadovanej štruktúre. Tak sú aj chudobní z vidieka s vidinou lepšieho sociálneho statusu priťahovaní vyhlídkou pracovných príležitostí do miest. Na druhej strane mestský život znamená preplnené bývanie, dopravné zápchy, vysoké životné náklady, vyššiu kriminalitu a podobne.

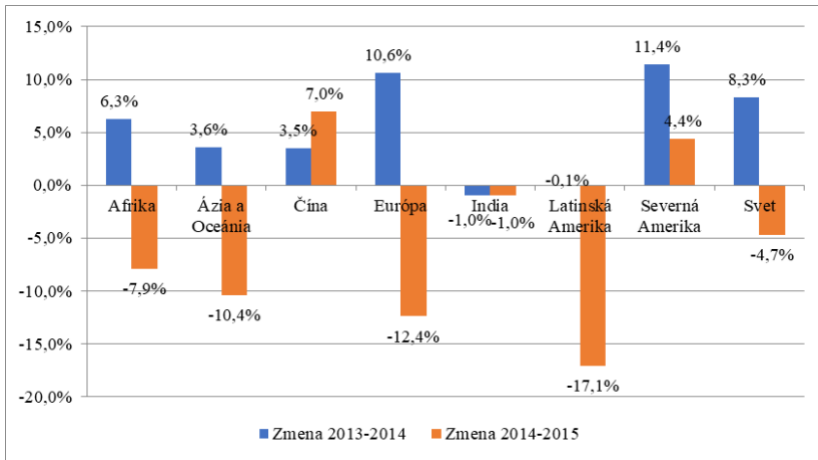
Zodpovedné subjekty v mestách by mali prijať proaktívnu úlohu pri formulovaní spoločnej vízie mesta a k zlepšeniu kvality života všetkých jeho obyvateľov. Tento proces zahŕňa analýzu vyhlídkov mesta pre hospodársky a sociálny rozvoj, identifikáciu priorít v investíciách a rozvoj spolupráce na rôznych úrovniach. Na základnej úrovni znamená modernizácia a zlepšenie podmienok v mestách v prvom rade zlepšenie fyzického prostredia slumov. To znamená zlepšenie resp. vybudovanie základnej infraštruktúry, vodovodov, kanalizácie, zabezpečenie odvozu odpadu, výstavbu ciest a chodníkov, verejného osvetlenia, elektrických sietí atď.

Obrázok 3 ukazuje, že iba 15 krajín sveta zastupuje až 71 % celkového svetového bohatstva. Nerovnosť vo svetovom bohatstve sa v posledných rokoch ešte viac prehĺbila v dôsledku finančnej krízy. Ani v roku 2015 to nebolo inak. Rast cien akcií a množstva finančných aktív v bohatých krajinách ešte zvyšuje bohatstvo najbohatších krajín a ľudí sveta, čo vedie opäť k zvýšeniu nerovnosti.

Obrázok 3 Podiel krajín na celkovom svetovom bohatstve v roku 2015

Zdroj: spracované podľa Global Wealth Report 2015

Obrázok 4 Medziročná zmena v bohatstve podľa vybraných regiónov

Zdroj: spracované podľa *Global Wealth Report 2014 a 2015*

Zmeny vo veľkosti bohatstva vybraných regiónov sa v roku 2014 a v roku 2015 výrazne líšili. Svetové bohatstvo narástlo v roku 2014 oproti roku 2013 o 8,3 %, pričom najväčší podiel na tomto náraste mal región Severná Amerika, Európa a Afrika. Medziročná situácia sledovaná v roku 2015 v porovnaní s rokom 2014 bola výrazne iná. Svetové bohatstvo kleslo o 4,7 % a najvýznamnejší pokles zaznamenali regióny Latinská Amerika, Európa a Ázia. Nárast bohatstva zaznamenala iba Čína a Severná Amerika.

Podľa štúdie o globálnom bohatstve do polovice roku 2017 celkové globálne bohatstvo vzrástlo o 6,4%, (najrýchlejšie od roku 2012) a dosiaholo 280 biliónov USD, čo predstavuje nárast o 16,7 bilióna USD. Dôvodom boli zvýšené zisky na akciových trhoch, aj nárast nefinančných aktív, ktoré sa prvýkrát v roku 2017 presunuli nad úroveň pred krízou roku 2007. Rast bohatstva tak tiež prekonal rast obyvateľstva, takže globálne priemerné bohatstvo na dospelého človeka vzrástlo o 4,9% a dosiaholo rekordnú výšku 56 540 USD na dospelého človeka.

3. Záver

Možno tvrdiť, že problém hladu a podvýživy je problém riešiteľný. Pretože vo svete je dostatok jedla pre potreby každého jednotlivca. Súčasne znalosti v oblasti poľnohospodárstva, vedy a výskumu spolu s existujúcimi politickými nástrojmi, by v kombinácii s politickou vôľou mohli problém vyriešiť. Problém krajnej chudoby, hladu a podvýživy je problémom globálnym. Preto by sa mal týkať aj nás, obyvateľov rozvinutých krajín Európy. Celosvetovo sa každý rok vyprodukuje dostatočné množstvo potravín, ktoré by dokázali vo významnej miere zmierniť hlad a následne i chudobu v krajinách, ktoré týmito javmi už chronicky trpia. Je nevyhnutné obmedziť plytvanie potravinami v rozvinutých krajinách, obmedziť činnosti, ktoré podľa preukázaných faktov negatívne vplývajú na životné prostredie a klímu planéty, a tým znehodnocujú poľnohospodársku pôdu. Poľnohospodárstvo sa ukazuje ako jediné riešenie chudoby a podvýživy v rozvojových krajinách. Všetky riešenia si však vyžadujú okrem politickej vôle aj transparentnú a dôveryhodnú sieť humanitárnych organizácií.

Chudobou v súčasnosti trpia aj obyvatelia žijúci na perifériách veľkých miest. Riešiť túto otázku v prehustených aglomeráciách si vyžaduje v prvom rade vysporiadanie majetkových vzťahov k pozemkom prípadne legalizácie vlastníctva pozemkov. Až potom možno pokračovať v sociálnej oblasti, vzdelávaní, zdravotnej starostlivosti a pod. Integrácia chudobných ľudí z predmestí je kľúčová úloha pri riešení otázok mestskej chudoby. Riešením je aj snaha vyrovnávať regionálne rozdiely medzi vidiekom a mestami aby sa obmedzila migrácia obyvateľstva.

Nerovnomerné rozloženie bohatstva vo svete sa stále prehľbuje a vyrovnávanie rozdielov medzi regiónmi vyvoláva otázku, aké množstvo bohatstva potrebujeme na to, aby sme žili plnohodnotný život. V mnohých prípadoch bohatstvo jednotlivcov presahuje ich reálne potreby. Problémom je plytvanie, nekontrolovateľné množstvo odpadov, ktoré veľmi často končia na skládkach práve v rozvojových krajinách. Dopady príjmovej nerovnosti sú takisto spúšťačom negatívnych javov rôznej povahy. Otázkou, ktorú je nutné v tejto súvislosti riešiť je v súčasnosti najmä

Fahostajnosť, nedostatočné opatrenia v oblasti ochrany životného prostredia so všetkými jeho zložkami, zanedbávanie povinností a nezodpovedné financovanie.

Zoznam bibliografických odkazov

- Credit Suisse. 2014. Global Wealth Report 2014. <https://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/?fileID=60931FDE-A2D2-F568-B041B58C5EA591A4>
- Credit Suisse. 2015. Global Wealth Report 2015. <https://www.credit-suisse.com/ch/en/about-us/responsibility/news-stories/articles/news-and-expertise/2015/10/en/global-wealth-in-2015-underlying-trends-remain-positive.html>
- Dostál, Ondrej. 2005. Chudoba a jej príčiny. In *Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika*. <http://www.institute.sk/article.php?723>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2018. How close are we to Zero Hunger? <http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2017. A comprehensive approach to ending poverty, hunger and malnutrition. http://www.fao.org/fileadmin/templates/lon/Items/A_comprehensive_approach_to_ending_poverty_hunger_ver10_NYKGS_Final.pdf
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2017. World Food Situation. <http://www.fao.org/worldfoodsituation/csdb/en/>
- Global Issues: Poverty Facts and Stats. <http://www.globalissues.org/article/26/poverty-facts-and-stats>
- Pauhofová, Iveta. 2007. Bohatstvo a chudoba vo svete a na Slovensku. http://www.prog.sav.sk/fileadmin/pusav/download_files/prognosticke_prace/edicna_cinnost_2007/dm2_2007.pdf
- Purushottam Sharma, Sudhakar Dwivedi, and Deepak Singh. 2016. Global Poverty, Hunger, and Malnutrition: A Situational Analysis. [http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/9788132227144-c2\(2\).pdf](http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/9788132227144-c2(2).pdf)
- United Nations Development Programme: Human Development Report 2014. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>
- World Bank. 2015. Urban Poverty and Slum Upgrading. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEVELOPMENT/EXTURBANPOVERTY/0,,menuPK:341331~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:341325,00.html>